

In memoriam

En record d'Enric (Kike) Ballesteros Sagarra

El 27 de novembre passat ens va deixar l'Enric (Kike) Ballesteros, el nostre Soci d'Honor d'enguany. Aquest haurà estat el seu darrer reconeixement en vida (en vindran molts més sens dubte). Tota la comunitat de la ICHN està de dol per aquesta pèrdua.

En Kike encarnava com ningú el concepte del naturalista integral, interessat per tots els sistemes naturals. Fou deixeble directe de Ramon Margalef i, tot i que la seva especialitat era la biologia marina, gaudia igual a la muntanya i als llacs i rius. El seu coneixement era enciclopèdic, fruit d'una curiositat i memòria prodigioses. A sota el mar, a l'alta muntanya... et podia dir el nom de qualsevol planta o animaló i el que feia en aquell sistema.

Per això, a més d'una ingent producció científica que li ha valgut el reconeixement internacional, en Kike ha contribuït molt a la difusió i divulgació de la natura de Catalunya i les Illes Balears, i ha escrit guies de camp (d'algues, de peixos, de vida marina, de bolets...) que són àmpliament usades tant per professionals com per estudiants i aficionats.

Tot i que els darrers anys lluitava contra la malaltia que finalment se l'ha emportat, això no li ha

impedit seguir actiu. Entre d'altres, ha estat peça clau darrerament en el projecte Pristine Seas, de National Geographic, que ha contribuït a

la protecció de llocs emblemàtics d'oceans de tot el món. Poc abans del seu traspàs estava treballant a les Illes Salomó, on van descobrir un dels coralls més grans del món. Fins al darrer moment va estar al mar que tant esti-

mava, ens ha deixat pràcticament amb les aletes posades. Descansi en pau l'amic, mestre i naturalista exemplar. ■

Kike Ballesteros durant l'acte de nomenament com a Soci d'Honor de la ICHN

Un any mogut a la roureda de Mas Tarut!

Guia de identificación de las mantis ibéricas (Mantodea). Editorial: Asociación Fotografía y Biodiversidad, 2024. 96 pàgines.

Aquest 2024 ha estat un any molt especial per la roureda de Mas Tarut: hem engegat i consolidat un projecte de participació ciutadana per la conservació del bosc humit de roure pènel de Mas Tarut. Nou mesos després de l'inici del projecte, la roureda de Mas Tarut és un espai de trobada per a persones interessades per la natura i un espai d'aprenentatge i socialització. Un clar exemple de custòdia del territori per part de la ciutadania local.

La roureda de Mas Tarut és una plantació de finals dels anys noranta que pretenia estendre la roureda monumental del Parc Nou en direcció a la Moixina. Un petit rodal de menys d'una hectàrea que amb els anys ha anat creixent al seu ritme. Gairebé 30 anys després, gràcies a la iniciativa de la Delegació de la Garrotxa i el Ripollès de la ICHN, amb el suport de la Diputació de Girona, l'Ajuntament d'Olot i el Parc Natural de la Zona Volcànica de la Garrotxa, gairebé un centenar de persones voluntàries d'arreu de Catalunya han participat en la seva millora ecològica.

Durant la primavera, les accions es van centrar en el coneixement de l'espai. Un cop vam saber quin era l'estat inicial, tocava passar a l'acció. La tasca principal de l'estiu va ser la delimitació dels senders de la roureda per evitar el trepig de les plantes més interessants i l'eliminació d'espècies exòtiques. Durant la tardor, les accions es van centrar en el coneixement dels micromamífers que habiten la roureda i la incorporació d'estrat arbustiu, gairebé absent fins aleshores. D'altra banda, el mateix voluntariat va promoure una jornada de portes obertes que va reunir entitats locals, grups ecologistes d'arreu de la província i persones interessades en el projecte.

Tanquem el 2024 molt contents i contentes per l'evolució del projecte i l'espai. Amb menys d'un any es poden observar clares evidències de millora del sotabosc, però el que més ens enorgulleix és la llavor que hem plantat dins de cada persona que ha participat o que s'ha interessat pel projecte. La conservació del territori només és possible de la mà de la ciutadania, i Mas Tarut és un espai on tothom pot aportar el seu gra de sorra. ■

Guia dels ocells exasperants de Catalunya. ÀLEX MASCARELL. Editorial Tundra, 2024. 132 pàgines.

Delegació d'Osona

Instal·lem 10 caixes-niu innovadores per potenciar la nidificació del mussol comú al sud de la plana de Vic

El Grup de Naturalistes d'Osona (GNO-ICHN) promou la instal·lació de 10 caixes-niu per proporcionar nous llocs de reproducció al mussol comú (*Athene noctua*) en punts claus d'una línia elèctrica de baixa tensió entre els municipis de Balenyà i Tona. Aquesta actuació s'ha pogut fer gràcies a l'acord entre el GNO-ICHN i Anell, l'empresa distribuïdora d'energia elèctrica del grup Estabanell, que ha realitzat les tasques

de col·locació de les caixes-niu als suports elèctrics.

La iniciativa pretén promoure la conservació del mussol comú a la zona sud de la plana de Vic on des del GNO-ICHN hem detectat una davallada de la població, probablement deguda a la manca de cavitats òptimes on fer-hi el niu per la reproducció d'aquesta espècie, en declivi en l'àmbit català i cata-

(Continua)

logada com a Vulnerable segons el recent Catàleg de fauna amenaçada de Catalunya (Decret 172/2022).

A partir de la instal·lació d'aquestes caixes-niu, des del GNO-ICHN podrem fer el seguiment i monitoratge del seu ús. El tipus de caixa-niu instal·lada és un nou model que preveu que pugui ser d'ús mixt, òptim

tant per mussol comú (espècie objectiu del projecte) com pel xoriguer comú (*Falco tinnunculus*), així com per a altres espècies també protegides per la normativa catalana i estatal: xot, puput, xixella i el recentment nidificant a Osona, gaig blau. Cal esperar a la pròxima primavera, moment en què ja es podran detectar les primeres ocupacions de les diferents caixes-niu instal·lades. ■

Sortida de descoberta geològica als Xaragalls de Santa Eulàlia de Riuprimer

El 19 d'octubre passat va tenir lloc la sortida de descoberta geològica als Xaragalls de Santa Eulàlia de Riuprimer emmarcada dins del cicle «Descobreix els sistemes naturals a Osona 2024», organitzada pel Grup de Naturalistes d'Osona (GNO-ICHN), el Centre d'Estudis dels Rius Mediterranis (CERM-UVic-UCC i el Museu del Ter, i guiada pel geòleg Jordi Espuny Solani de Taller de Geologia.

Entre repetidors d'altres activitats de descoberta i nous participants ben vinguts fórem un grup de 20 persones, molt interessades a conèixer i descobrir la geodiversitat de la zona coneguda com els Esborancs de Santa Eulàlia de Riuprimer.

Al llarg del recorregut es realitzaren diverses parades amb l'objectiu de veure i analitzar l'origen de l'excep-

cional paisatge geològic format per xaragalls desenvolupats a les margues de Vic, així com altres fets geològics presents a l'indret com clapes d'esponges fòssils i mineralitzacions de celestina (sulfat d'estronci). ■

Els xaragalls de Santa Eulàlia de Riuprimer, un paisatge geològic excepcional a Osona

Exemplar de celestina (sulfat d'estronci).

Sortida geològica «Descobrim el que trepitgem»

El 9 de novembre passat vam realitzar la sortida geològica «Descobrim el que trepitgem», una experiència guiada per Jordi Vilà i Íngrit Soriguera de Geòleg.CAT, dins el calendari d'activitats del GNO.

L'itinerari ens va portar des de la urbanització de Goitallops a Taradell fins al castell de Taradell. Al llarg del recorregut, vam explorar roques formades fa uns 43 milions d'anys, en un ambient litoral de l'estatge lutecià de l'Eocè. Aquests sediments, provinents de les Guilleries i el Montseny, van donar lloc a diversos entorns com ventalls al·luvials, platges, deltes i mar obert.

Entre les troballes més destacades hi havia una gran quantitat de bivalves, especialment

de l'espècie *Ostrea multcostata*, una ostra característica d'aquesta època geològica.

En els sediments de l'antic delta eocè, representat per la formació dels gresos de Folgueroles, vam interpretar la direcció de la deposició. Aquesta formació contribueix a crear paisatges singulars, amb carstificació incipient i balms, visibles tant als fonaments del castell com a les serres circumdants, oferint-nos una visió fascinant dels processos geològics que modelen el nostre territori.

Una sortida plena de descobriments que va connectar la geologia amb el paisatge i la història del nostre entorn! ■

Grup de treball Grup Orquidològic de Catalunya

El GOC-ICHN a la fira ExpOrquídea, a Madrid

Xavier Alamy presentant el GOC-ICHN durant la seva intervenció. Foto: Roser Rimbau

Sota la batuta de la nostra sòcia Cris Fenoll, l'Associació GECOR organitza la fira d'orquídies de cultiu ExpOrquídea a l'Espacio Rastro Madrid. Enguany l'esdeveniment ha incorporat també diverses presentacions sobre orquídies silvestres de la península i sobre la seva protecció i conservació. El GOC-ICHN va ser invitat a participar. Xavier Alamy va anar-hi a parlar de l'*Epipactis leptochila* al vessant sud dels Pirineus, la seva descoberta, les característiques dels hàbitats, de les flors, el port de la planta i del context de la recerca respecte a les espècies semblants, ecotipus i llurs diferències. També va presentar el GOC, la ICHN i alguns sistemes de protecció d'orquídies que han utilitzat diversos socis i les repercussions derivades. Entre el públic hi havia assistents a les conferències vinguts des de Galícia, Extremadura, Andalusia

i evidentment de la mateixa Comunitat de Madrid, estrenant o enfortint vincles amb les entitats corresponents. Diverses presentacions d'altres equips o col·lectius i una exposició d'excel·lents fotografies de Víctor Molero completaven les activitats sobre les espècies autòctones. Vegeu el programa en aquest [enllaç](#).

Es va coincidir amb les sòcies de l'ACAO Lourdes Sió i Txell Fàbregas, la qual ha convidat el GOC a dur a terme una activitat divulgativa a la biblioteca de Vacarisses (el Vallès Occidental) l'abril de 2025, amb sortida de camp i exhibició de l'exposició de fotografies del GOC «Les orquídies silvestres de Catalunya». ■

Detall d'ExpOrquídea 2024. Foto: Xavier Alamy

Grup de treball Brioli, Grup d'estudi dels briòfits i líquens dels Països Catalans

Col·laboració entre el grup Brioli-ICHN i la Fundació del Bosc de la Marquesa de Tarragona

El grup d'estudi dels briòfits i líquens de la ICHN, d'ara en endavant Brioli-ICHN, ha començat el 2024 una col·laboració amb la Fundació Bosc de la Marquesa de Tarragona, amb l'objectiu d'estudiar les espècies de briòfits i líquens i les seves comunitats. Aquest estudi s'ha establert a través d'un protocol de col·laboració, amb una durada de quatre anys, i s'emmarca dins del projecte de protecció de l'espai, que ha rebut un ajut del Departament de Territori, Habitatge i Transició Ecològica.

L'ajut rebut per la Fundació Bosc de la Marquesa per al projecte «Restauració i gestió d'hàbitats d'interès comunitari i espècies de flora protegida al bosc de la Marquesa dins la ZEC Costes del Tarragonès», es troba dins l'Estratègia del patrimoni natural i la biodiversitat de Catalunya (ÉSNATURA). Es tracta del full de ruta en matèria de conservació de la natura fins al 2030 i el Marc d'acció prioritària (MAP), que preveu les mesures necessàries per a la conservació de les espècies i els hàbitats

d'interès comunitari que s'han d'implementar a la xarxa Natura 2000 i a la seva infraestructura verda a escala de la Unió Europea (UE), a fi d'assolir els objectius que es desprenen de la Directiva d'Hàbitats.

El passat 18 de novembre de 2024, es va constituir la Taula de Governança d'aquest projecte, en la que van ser presents: el director general de Polítiques Ambientals i Medi Natural, el director dels serveis territorials

Visita al Bosc de la Marquesa amb motiu de la constitució de la Taula de Governança del projecte

Incendios forestales. Una introducción a la ecología del fuego. JULI G. PAUSAS, 2024. Editorial Los libros de la catarata. 119 pàgines.

de Territori de Tarragona, el cap de secció de Biodiversitat dels Serveis Territorials de Tarragona, el regidor de medi ambient de l'Ajuntament de Tarragona, el president de la Fundació Bosc de la Marquesa, Limonium SL, com a coordinació del projecte, la Institució Catalana d'Història Natural i el grup Brioli-ICHN.

La proposta d'aquest engrescador projecte va sorgir des de la consultoria Limonium SL, molt interessada des de fa anys en promoure el coneixement de les comunitats brioliquèniques a la província de Tarragona, i que va contactar amb Brioli-ICHN, per iniciar aquest estudi al bosc de la Marquesa.

El projecte en què Brioli-ICHN treballarà en aquests quatre anys, «Estudi de les comunitats brioliquèniques del bosc de la Marquesa», té per objecte estudiar la riquesa específica de briòfits i els líquens, així com establir estacions de control per a l'avaluació dels impactes derivats de la freqüentació, de la contaminació ambiental i del canvi climàtic en aquest espai protegit, utilitzant aquests dos grups biològics com a bioindicadors.

A la zona d'estudi trobem l'espècie de líquen *Waynea stoechadiana* (Abbassi Maaf & Cl. Roux) Cl. Roux & P. Clerc, inclosa al catàleg de funga amenaçada de Catalunya. Aquest líquen protegit es troba sobre una altra espècie, *Juniperus turbinata* Guss, també inclosa en el Catàleg de flora amenaçada de Catalunya, ambdues espècies en la categoria de Vulnerable.

Waynea stoechadiana (Abbassi Maaf & Cl. Roux) Cl. Roux & P. Clerc

El líquen *Waynea stoechadiana* (Abbassi Maaf & Cl. Roux) Cl. Roux & P. Clerc, pertany a la família *Ramalinaceae*. És un líquen epífit de tipus esquamulós, amb reproducció per soredis, si bé excepcionalment, com és el cas del bosc de la Marquesa, presenta també apotecis de color marró-grisenc. Les esquamules tenen una forma característica d'espàtula amb soralis labriformes. Els ascis tenen 8 espores, i aquestes són hialines amb 1-2 septes, amb unes dimensions de 9-17 x 2-3,5 µm. L'ecologia d'aquesta espècie són les escorces d'arbres vells, principalment roures, oliveres, savines, etc. La seva àrea de distribució és mediterrània i macaronèsica. ■

L'educació ambiental a Catalunya. TERESA FRANQUESA. Editorial Cossetània, 2024. 192 pàgines.

Els objectius principals de Brioli-ICHN són la promoció de l'estudi dels briòfits i els líquens als Països Catalans, aglutinant els experts i els naturalistes interessats en aquests grups biològics.

Brioli-ICHN vol ser el referent per a les administracions, tant a escala estatal com municipal, i per als gestors dels espais naturals per a posar en valor els briòfits i líquens dels Països Catalans. Malgrat siguin dos grups biològics filogenèticament molt distants, regne Plantes i regne Fongs, comparteixen els mateixos hàbitats i certes tècniques d'identificació i estudi: lupa de camp per a la seva observació al terreny i l'anàlisi dels seus caràcters microscòpics al laboratori.

Els hàbitats que acullen briòfits i líquens s'enfronten a una amenaça creixent a escala mundial. La freqüentació dels espais naturals pot afectar irreversiblement a aquests grups, els incendis forestals, sumat al canvi climàtic, que poden fer desaparèixer espècies i portar-ne de noves. Necessitem millorar el coneixement de briòfits i líquens, un patrimoni natural desconegut en molts dels inventaris de flora i funga als Països Catalans.

Aquest grup realitza estudis locals, tallers, excursions i jornades, obertes tant a especialistes com als naturalistes interessats. La recerca i les publicacions científiques són objectius del grup, sense deixar de banda la divulgació, la col·laboració amb la comunitat docent i entitats afins i el suport a les persones interessades que s'inicien en el coneixement dels briòfits i líquens.

Exposició fotogràfica sobre minerals

L'exposició fotogràfica sobre minerals, s'inaugurarà el diumenge 26 de gener de 2025, a les 12 del migdia, i es podrà visitar fins al 27 d'abril de 2025, al Museu Marès de la Punta, situat al carrer Església, 43 d'Arenys de Mar. L'exposició està patrocinada pel Museu Mollfuleda de Mineralogia d'Arenys de Mar.

Recordant Ramon Margalef

El 13 de novembre passat, es va fer la sessió coral «Recordant Ramon Margalef, 20 anys sense el mestre», a la sala Prat de la Riba de la seu de l'Institut d'Estudis Catalans. Amb motiu d'aquest aniversari de quan ens va deixar el conegut ecòleg de prestigi internacional es va fer la inauguració del curs acadèmic 2024-2025.

Per aquesta ocasió es va reunir a vuit persones que l'havien conegut de ben a prop: Josep Maria Camarasa, Jordi Camp, Marta Estrada, Jordi Flos, Ramon Margalef Mir, Albert Masó, Narcís Prat i Joandomènec Ros.

No es va tractar d'una conferència sobre el que va aconseguir aquest gran científic català, car això ja s'ha fet moltes vegades i és ben conegut. El format consistí en una taula rodona, moderada per Albert Masó, en la qual cada ponent va parlar entre 10 i 15 minuts d'alguna vivència compartida amb ell, com ara aspectes de la seva particular manera d'investigar, de formar els seus alumnes i deixebles, dels aparells de recerca que ell construïa, del seu caràcter i personalitat, alguna anècdota, etc.

El conjunt d'informacions que es van aportar va configurar no solament la seva manera d'enfocar la recerca, sinó també de la seva personalitat i filosofia de vida. A tots ens va influir no solament en el nostre futur científic, sinó també en l'ètica del treball. I la veritat és que el seu tarannà segueix present en molts de nosaltres i no es perdrà perquè ha creat escola. Molts van reconèixer que eren «margalefians» de cervell i de cor.

La veritat és que el que van explicar els ponents va captivar al nombrós públic, que voltava el centenar, la majoria del qual també havia conegut al que ha sigut mestre de mestres. En acabar, els assistents van participar fent preguntes als ponents i també explicant alguna cosa rellevant sobre qui va ser professor de diverses generacions i de molts dels biòlegs que encara estan en actiu. Tot plegat va ser molt enriquidor per a tots.

L'acte va durar dues hores i mitja i tothom manifestà que se'ls havia fet curt, quedant amb ganes de seguir escoltant vivències del personatge. Tots els que vam tenir la sort d'estar al seu costat li estarem sempre agraïts i no l'oblidarem mai. ■

Jordi Camps, Albert Masó, Josep Maria Camarasa, Marta Estrada, Ramon Margalef Mir, Jordi Flos i Narcís Prat (Foto: Lizzy Gallo)

Societats adherides

Grup Mineralògic Català (GMC)

Cicle de Conferències Mineralògiques de Tardor 2024

El Grup Mineralògic Català va realitzar durant els mesos d'octubre, novembre i desembre el cicle de «Conferències Mineralògiques de Tardor», amb un programa desenvolupat en format presencial a la seu de l'Institut d'Estudis Catalans.

El cicle es va iniciar amb la Dra. Yael Díaz, conservadora de petrologia del Museu de Ciències Naturals de Barcelona (MCNB). Ens va parlar dels interessantíssims estudis gearqueològics que s'estan portant a terme a les mines de Gavà, per part de la Universi-

(Continua)

tat de Barcelona. La part mineralògica dels estudis, on ella participa, ha donat com a novetat la descoberta del mineral turquesa en el jaciment, cosa que fins ara no estava confirmada per les evidències, així com a nous avenços que expliquen més detalls de l'explotació gemològica neolítica de la variscita i la turquesa.

La segona de les conferències va anar a càrrec del Dr. Marc Campeny, conservador de mineralogia del MCNB, enfocada a la gènesi i la descripció dels minerals de les fumaroles volcàniques del volcà Tajogaite a l'illa de la Palma. Aquesta conferència ens va permetre conèixer de primera mà l'estudi pluridisciplinari que es va fer al volcà a partir de desembre de 2021. En aquest estudi es va posar de manifest que la caracterització mineralògica i textural de les fumaroles del Tajogaite representa un complex ensamblatge mineral, que comprèn fases criptocristal·lines relacionades amb condicions de baixa (< 200 °C) i mitjana temperatura (200-400 °C). El resultat presentat a la conferència va ser la proposta de classificació de tres tipus diferents de mineralització fumaròlica: (1) fluorurs i clorurs ubicats en àrees fumaròliques proximals (~ 300-180 °C); (2) sofre natiu associat amb guix, mascagnita i salmiac (~ 120-100 °C) i (3) sulfats i carbonats alcalins que típicament es produeixen en àrees fumaròliques distals (< 100 °C). Tot ells representen minerals rars i molt poc estudiats en l'àmbit mundial que poden aportar una informació molt valuosa sobre la composició del magma i sobre l'evolució i el comportament dels volcans.

La tercera conferència, presentada pel Dr. Joan Pino, vocal de la ICHN i soci del GMC, la va impartir la Dra. Marina Martínez, investigadora postdoctoral de la UAB i actualment a la Goethe-Universitat Frankfurt am Main fent recerca sobre geologia i mineralogia planetària. Amb ella vàrem entendre la formació del sistema solar, la Lluna i ens va fer veure el coneixement certament poc ordenat que tenim de les anteriors missions Apollo al nostre satèl·lit, totes elles fetes als anys setanta. Ens va fer també un petit esbós de l'estructura i organització de la part geològica de la futura missió lunar Artemis III. Així mateix, ens va permetre comprendre que la Lluna té en realitat forma de petit planeta, per les característiques geomorfològiques que s'extreuen dels nous descobriments de les

mostres i evidències existents de la superfície lunar. La Dra. Martínez també ens va comentar la seva aportació dins dels plans per la missió Hypatia II, de la que forma part i que es desenvoluparà a Utah, Estats Units, al mes de febrer de 2025.

A la penúltima de les conferències vàrem tornar a sobrevolar l'illa de la Palma. En aquest cas el ponent va ser el Dr. José Mangas, geòleg i catedràtic de la Universitat de Las Palmas. El professor Mangas és un dels més profunds coneixedors de la vulcanologia de les Illes Canàries, i a més, afegeix una gran capacitat divulgativa. Això li va suposar haver de tenir una presència recurrent en els mitjans de comunicació durant l'erupció del volcà Tajogaite. A més, forma part del comitè científic del Plan Pevolca (Plan de Emergencias Volcánicas de Canarias) per la qual cosa, a més de la seva actuació com a geòleg expert en vulcanologia, va tenir accés a una gran quantitat d'informació de primera mà sobre els diversos aspectes socials i de tota mena sobre l'erupció. La primera part de la conferència va tractar sobre els coneixements més recents pel que fa a la formació de volcans i sobre la vulcanologia de les Illes Canàries. A continuació va explicar la vulcanologia de l'illa de la Palma, i els diversos episodis eruptius històrics dels quals es té constància escrita, fins a aquest últim del volcà Tajogaite. Aquesta erupció ha estat una de les més exhaustivament estudiades, sent de destacar la gran quantitat de filmacions amb drons dutes a terme pel IGME i que han canviat la forma en què fins ara es podien observar en proximitat i fer el seguiment aquestes erupcions.

Finalment, es va entrar en les conseqüències de l'erupció sobre les zones habitades, els grans perjudicis econòmics sobre infraestructures i cultius, però sense haver de lamentar la pèrdua de vides humanes, gràcies a un pla modèlic de prevenció que coordina de manera dinàmica a tots els actors implicats en un succés d'aquest tipus, i que hauria de servir d'exemple després de veure la recent catàstrofe (en tots els sentits) de València.

Ja per acabar vam poder conèixer les primeres accions de reconstrucció, potser una mica precipitades (carreteres construïdes sobre colades de lava encara calenta, reconstrucció de cases i edificis en la mateixa zona on va passar la lava, etc.), i també, perquè no, de l'oportunitat perduda per a conservar

Night vision and daylight camera System for wildlife. SUSAN YOUNG. Editorial Pelagic Publishing, 2025. 260 pàgines.

Com parlar amb les balenes. Un viatge al futur de la comunicació animal. TOM MUSTILL. Editorial: Cossetània, 2024. 288 pàgines.

Sterna, la revista, número 31. Setembre - desembre de 2024.

l'entorn geològic únic creat per l'erupció i destinar-lo a parc geològic. En resum, una conferència que se'n va fer curta i en la qual vam tenir ocasió d'aprendre moltes coses noves sobre aquest fascinant fenomen geològic que són els volcans.

La darrera conferència el cicle d'enguany, va estar a càrrec del Sr. Joan Rosell, químic i mineralogista expert. Va versar sobre les mines de Bruguers a Gavà (Barcelona). A la serra de les Ferreres es reporta activitat minera des del Neolític, amb l'explotació de la variscita, i més tard amb l'explotació del ferro pels ibers, els romans, durant l'edat mitjana i fins als anys seixanta del segle XX. Joan Rosell va presentar per primera vegada en seu de l'IEC el llibre fet entre diversos autors i que porta com a títol *Mines i minerals de la serra de les Ferreres. Les mines de Rocabrana, Bruguers, Gavà*. Durant la xerrada ens va anar desgranant la història de la mineria en aquesta zona, la situació de les diverses mines i concessions, així com la seva rica i variada mineralogia. El dipòsit de minerals de ferro va tenir lloc en una litologia i unes condicions geològiques que van afavorir la formació de diversos fosfats, alguns poc freqüents i d'una gran varietat d'espècies en general, com tinticita, calcioferrita, cacoxenita, collinsita, delvauxita, gibbsita, carbonat-fluorapatita, carbonat-hidroxilpatita, hisingerita, jarosita, natrojarosita, montgomeryita, planerita, strengita, variscita i turquesa, només per a citar les més representatives. No és una llista tancada, ja que encara es van trobant antics

treballs miners que proporcionen l'oportunitat d'identificar noves espècies. Així doncs, una conferència molt interessant, potser la més «mineralògica» del cicle, i que ens va deixar un bon sabor de boca a la trentena d'assistents.

El balanç del cicle «Conferències Mineralògiques de Tardor 2024» creiem que ha estat positiu, i esperem haver contribuït, una vegada més, a la divulgació i al coneixement del patrimoni geològic, miner i mineralògic i a difondre aquesta part fascinant del coneixement que són les Ciències de la Terra, una de les bases fundacionals del GMC. En aquests temps, en què vivim constantment en línia, no és fàcil aconseguir que la gent es desplaci, fins i tot dins d'una gran conurbació com és Barcelona, per a assistir a un esdeveniment d'aquesta naturalesa, encara així hem aconseguit mobilitzar en cada conferència entre 25 i 30 persones dins del marc incomparable de la Casa de la Convalescència.

Agraïm als conferenciants la bona predisposició que han mostrat amb el GMC i també a tots els assistents que han respost a la nostra crida. També volem agrair el suport total que l'Institut d'Estudis Catalans i la Institució Catalana d'Història Natural han donat com a institucions amfitriones a aquest cicle de conferències. Esperem repetir-ho l'any que ve, on el GMC arribarà al 50è aniversari de la seva fundació.

Fins a l'any que ve! ■

Associació Catalana de Malacologia (ACM)

El sud de Catalunya com a punt calent de biodiversitat estigòbia

Dins del context del projecte «El sud de Catalunya com a punt calent de biodiversitat estigòbia», guardonat amb el Premi Torras-Foulon del 2024, es disposen ja dels primers resultats publicats, amb la descripció de dos nous tàxons.

El primer d'ells seria una nova subespècie, *Tarracospeum raveni incisum*, endèmic de la conca del Francolí, i trobat també al seu afluent, el Brugent. Aquesta nova subespècie es distingeix de la prèviament descrita subespècie nominal, pròpia de la conca del Gaià, per subtils diferències de la seva conquilla.

Per contra, l'altre nou tàxon seria una nova espècie dins un nou gènere, *Alfahariella panxampla*, pròpia dels Ports de Tortosa. Aquest cargolí seria el segon estigobiont valvatiforme (és a dir, de forma aplanada) conegut de tota Catalunya, després de *Vileritia galeata*, descrita fa dos anys a la conca del Fluvià, i ha estat determinat en base a singularitats tant de la seva conquilla com de la seva anatomia.

Aquests resultats semblen confirmar la gran riquesa dels hàbitats estigòbis del sud de Catalunya. Cal recordar que els organismes estigòbis habiten les aigües subterrànies intersticials, que es troben principalment a l'epikarst i l'hiporreic de rius i altres cursos d'aigua temporals o permanents. Tot i el gran desconeixement de la seva existència, són excel·lents bioindicadors de la qualitat de l'aigua subterrània dels aqüífers on es troben, de tal manera que la seva presència reflecteix el bon estat actual d'alguns d'aquests ecosistemes, tan malmesos per la sequera i diverses actuacions antròpiques contaminants.

Esperem que aquest projecte, Premi Torras-Foulon, doni encara més resultats interessants al llarg del proper any de vigència, i permeti confirmar aquesta zona com a un

(Continua)

veritable punt calent (*hotspot*) de biodiversitat estigòbia. Resultats preliminars encara no publicats semblen confirmar aquest fet.

Els dos articles a on es descriuen aquests tàxons es poden trobar al número 14 de la revista *Nemus*, al web de l'Ateneu de Natura, que actualment disposa d'una delegació territorial a la demarcació de

Tarragona, oberta aquest mateix 2024. ■

Societat Catalana d'Herpetologia (SCH)

La Societat Catalana d'Herpetologia (SCH) recentment ha anunciat la publicació de la Guia de camp dels rèptils de Catalunya, editada per Cossetània.

Aquest llibre és el resultat d'un treball rigorós al llarg de tres anys, liderat per un equip d'onze autors amb la col·laboració de múltiples persones i entitats compromeses amb la conservació dels rèptils. Amb 280 pàgines plenes de contingut, aquesta guia ofereix un recorregut complet pel món dels rèptils catalans.

Hi trobareu des de l'origen dels rèptils i la seva biologia fins a descripcions detallades de totes les espècies de tortugues, saures i serps presents al territori. A més, la guia destaca projectes de conservació liderats per professionals i aficionats, centrats en la protecció de les espècies més vulnerables. Aquest llibre no només ofereix informació científica rigorosa, sinó que també inclou mapes actualitzats, fotografies impressionants i il·lustracions de gran qualitat, convertint-lo en la guia més completa publicada fins ara sobre els rèptils de Catalunya. ■

Guia dels rèptils de Catalunya. ALEJANDRO GARCÍA-SALMERÓN, et al. Editorial Cossetània, 2024. 280 pàgines.

Representants en organismes i institucions

Reunió de la Junta de Protecció del Parc Natural dels Aiguamolls de l'Empordà

El Cortalet, Castelló d'Empúries, 4 de desembre de 2024. Aquest final d'any ha comportat canvis significatius en la direcció del parc, impulsats pel nou govern de la Generalitat. El Sr. Sergio Romero de Tejada, fins ara director del PNAE, ha passat a liderar el Paratge Natural d'Interès Nacional de l'Albera, que es preveu convertir aviat en Parc Natural. Les seves funcions de director seran assumides provisionalment pel director del Parc Natural del Cap de Creus, el Sr. Ponç Feliu. També s'ha comunicat el canvi de presidència de la Junta, on el Sr. Joan Dalmau, representant dels pagesos, ha estat substituït pel Sr. Jordi Sargatal, antic director del PNAE i actualment secretari de Transició Ecològica de la Generalitat.

Aquesta nova etapa ha d'anar paral·lela als futurs pla estratègic i pla de protecció del parc que haurien de ser gestionats per la nova Agència de la Natura a partir del gener de 2026 i la nova Llei de la Natura de Catalunya. Aquesta nova norma, que hauria d'harmonitzar el funcionament de tots els parcs naturals de Catalunya i permetre una governança unificada, s'alinearà amb la Llei Europea de la Natura. La Junta haurà d'aprovar els objectius i el calendari del pla estratègic, que

adoptarà estàndards internacionals de gestió adaptativa (*Open Standards*) per garantir una programació clara i sostenible.

El Dr. Josep Mas, de la ICHN, va informar que l'estudi sobre els efectes del canvi climàtic al PNAE avançava dins els terminis previstos i es preveia disposar del document a l'estiu de 2025. Paral·lelament, es va informar de l'endarreriment en l'expropiació de les finques de la Reserva Natural Integral dels Estanys, pendent d'un acord per a una petita parcel·la.

Finalment, la Junta va aprovar l'adhesió a la Taula de la Conca de la Muga, que vetllarà per l'estat hidrològic i ecològic d'aquest àmbit fluvial. ■

Vols rebre el NOTÍCIES més aviat, en color i amb enllaços als documents anunciats?

Contacta amb la Secretaria de la Institució (ichn@iec.cat) i demana la versió en format pdf!

Les xarxes socials de la ICHN

Seguiu les novetats relacionades amb les activitats de la ICHN a [Twitter](#), [Facebook](#), [Instagram](#) i al canal [Youtube](#).

Amb el suport de

fundada el 1899

ICHN

Institució Catalana d'Història Natural

Filial de l'Institut d'Estudis Catalans

Redacció: ICHN
C. del Carme, 47
08001 Barcelona
Tel. 933 248 582
Fax 932 701 180
A/e: ichn@iec.cat
A/I: <http://ichn.iec.cat>

Imprimeix: IMPREMTA BADIA, SL
ISSN (ed. electrònica): 2339-5672
ISSN (Ed. impresa): 1135-8815
Maqueta: Albert Beltran
Dipòsit Legal: B.39829-1995

Consell de Protecció de la Natura

El 19 de novembre va tenir lloc la reunió del Plenari del Consell de Protecció de la Natura. En aquesta ocasió es va comptar amb la presència del secretari de Transició Ecològica i del director general de Polítiques Ambientals i Medi Natural, els quals van presentar les línies prioritàries de treball pels pròxims quatre anys. Entre aquestes destaquen l'elaboració de plans estratègics dels espais protegits per estandarditzar el funcionament dels parcs i una línia d'ajuts per aconseguir que diferents entitats puguin encarregar-se de la governança d'espais protegits, per a l'adquisició d'espais naturals i per millorar la biodiversitat en espais agraris. També es va fer esment de la futura creació de nous parcs naturals: Prades, Garraf, Montsec, Alta Garrotxa i Alberes.

En la seva intervenció, el president del Consell va recordar que els informes que s'elaboren des del Consell **no es tenen prou en compte** i que haurien de ser més determinants. També va informar de les reunions mantingudes amb el president del Parlament i la consellera de Territori, Habitatge i Transició Ecològica per presentar-los el Consell i oferir-los la seva col·laboració en tot allò que faci referència a la protecció de la natura, essent el resultat més destacable d'aquestes trobades la proposta de commemorar l'any vinent els quaranta anys de l'aprovació

de la Llei d'Espais Naturals. És en relació amb aquesta llei que des del Consell s'ha proposat actualitzar-la i adaptar-la a la realitat actual de la conservació, ja que això és més fàcil i efectiu que esperar la promesa nova llei de biodiversitat o de natura que no arriba mai.

Entre els darrers informes elaborats pel Consell cal fer referència al relacionat amb el Pla d'infraestructures estratègiques i bàsiques de prevenció d'incendis forestals del PPP BT2 Montmell-Pontons-Mediona i a l'informe sobre el Pla rector d'ús i gestió del Parc Natural de Cap de Creus, informe aquest darrer que a en bona part reprèn les qüestions que ja es van plantejar en un informe previ de fa deu anys i que no sembla que es vagi tenir massa en compte. Es poden consultar aquests informes al [web del Consell de Protecció de la Natura](#).

Finalment, es va acordar treballar conjuntament amb el Consell Assessor pel Desenvolupament Sostenible per elaborar una proposta sobre com abordar el desenvolupament del reglament europeu sobre la restauració de la natura ([Reglament \(UE\) 2024/1991](#)) del Parlament Europeu i del Consell, de 24 de juny de 2024, relatiu a la restauració de la natura i pel qual es modifica el Reglament (UE) 2022/869). ■

Legislació

Catalunya

RESOLUCIÓ ARP/3856/2024, de 29 d'octubre, per la qual s'aprova el **Pla anual per a la prevenció, vigilància i extinció d'incendis forestals** de la Generalitat de Catalunya per a l'any 2025. DOGC núm. 9279 de 31 d'octubre de 2024.

RESOLUCIÓ TER/3938/2024, de 6 de novembre, per la qual es fa públic l'Acord del Consell d'Administració de l'Agència Catalana de l'Aigua pel qual s'aprova el **Programa de seguiment i control del districte de conca fluvial de Catalunya** per al període 2025-2030. DOGC núm. 9286 de 8 de novembre de 2024.

RESOLUCIÓ ARP/3998/2024, d'11 de novembre, per la qual s'aprova el **Pla d'aplicació aèria per al control de la processionària del pi** per a la campanya 2024. DOGC núm. 9289 de 13 de novembre de 2024.

Illes Balears

Decret 45/2024, de 18 d'octubre, pel qual es fixen els principis generals de la **pesca marítima recreativa** xàrter a les aigües interiors de les Illes Balears i es modifiquen el Decret 45/2018 de la Reserva Marina de la costa nord-est d'Eivissa-Tagomago i el Decret 25/2023 de les reserves marines de ses Bledes i des Vedrà-Vedranell. BOIB núm. 137 de 19 d'octubre de 2024.

Decret llei 5/2024, de 13 de desembre, pel qual es modifiquen diverses normes de l'ordenament jurídic de les Illes Balears en matèria d'**espais naturals**, foment, agricultura, educació, ocupació pública, turisme, urbanisme i habitatge. BOIB núm. 163 de 13 de desembre de 2024. ■

Han col·laborat en la redacció d'aquest NOTÍCIES: Xavier Alamany, Jordi Corbera, Jordi Espuny, Esther Garcés, Alejandro García-Salmerón, Josep Germain, Josep Antoni Ignacio, Joaquín López, Josep Mas, Albert Masó, Gabriel Mercadal, Galdric Mossoll, Sergio Quiñero, Xavier Oliver, Xavier Soler, Jan Tresqui, Xavier Turon, Jordi Vilà, Lluís Vilar, i Marc Vilella.